

Pekka Aula

Pääsihteerin tervehdys

Suomalainen Tiedeakatemia ja tiedediplomatia

SUOMALAISEN TIEDEAKATEMIAN toiminta on perustamisestaan 1908 lähtien ollut kansainvälistä. Jo Tiedeakatemia alkuaikoina akatemian jäsenet olivat aktiivisia myös sellaisessa kansainvälisessä toiminnassa, joka ei liittynyt tieteen tekemiseen. Tieteenharjoittajien panos oli erityisen merkityksellistä Suomen itsenäistymisen alkuaikoina, kun paikkaansa hakevalla uudella maalla ei vielä ollut ulkosuhteiden edellyttämää diplomaattista verkostoa.

Kun tuore Suomi rakensi virallisia diplomaattisuhteita maailmalla, tieteentekijöiden hyvät ulkomaiset kontaktit, kielitaito ja edustustaidot olivat kysytyjä ominaisuuksia. Tiedeakatemia jäsenet toimivatkin aktiivisesti Suomen kansainvälisen aseman puolesta. Heille oli käyttöä myös ulkoasiainhallinnon palveluksessa ja eräät jäsenistä olivat vuoden 1918 jälkeen lä-

hettiläinä eri puolilla maailmaa. Kaiken kaikkiaan tiede ja valtionhallinto olivat Tiedeakatemia ensimmäiset vuosikymmenet varsin läheisissä kytköksissä. Koko joukko jäseniä oli osa maan ylintä johtoa joko pääministerinä tai muina ministereinä. Sittemmin viralliset suhteet valtionhallintoon ja eritoten yhteistyö ulkoasiainhallinnon ja tiedeyhteisön välillä ovat heikentyneet elleivät katkenneet kokonaan.

Aivan viime vuosina tiede ja ulkoasiainhallinto ovat taas löytämässä toisiaan sekä Suomessa että muualla. *Tiedediplomatia* on kansainvälisessä nosteessa ja sen merkitystä korostetaan eritoten kriisiaikoina. Tiedediplomatia-käsite on 2000-luvun tuote, mutta sen saavutukset ovat historiallisia. Tunnettu esimerkki on Euroopan hiukkasfysiikan tutkimuskeskus CERNin perustaminen vuonna 1954. Perustamisen taus-

Professori Pekka Aula aloitti Suomalaisen Tiedeakatemia pääsihteerinä 1.1.2016.

Professori Aula on Tiedeakatemia ensimmäinen täysipäiväinen pääsihteer.

talla oli halu palauttaa ison mittakaavan eurooppalainen tiedeyhteistyö toisen maailman sodan raunioilta ja korjata toisaan vastaan sodassa asettuneiden tai taistelleiden maiden väliset rikkimenneet poliittiset suhteet.

Tiedediplomatian käsite on merkitykseltään vakiintumaton, mikä on osaltaan ollut hidastamassa sen käytännön sovellettavuutta myös Suomessa. Yleisesti hyväksytty on käsitteen kolmijako:

Yhtäältä tiedediplomatialla tarkoitetaan tieteen ja tutkimuksen tukea ulkopoliitikalle tai ulkosuhteiden hoitoon (science in diplomacy). Normaaliolosuhteissa tällä tarkoitetaan ulkopoliittisten päätösten tekemistä tieteellisen tiedon pohjalta. Poikkeusoloissa kansallinen tiede valjastetaan poikkeustilasta ulospääsyyhin ohjaavien ratkaisujen etsimiseen. Ääriesimerkki lienee sotatilan asevarustelu, jossa tiedeyhteisö rekrytoidaan uusien, entistä parempien aseiden kehittämiseksi.

Toisaalta tiedediplomatia viittaa kansainväliseen tiedeyhteistyöhön, jota edistetään ulkopoliittisin ja diplomaattisin voimin (diplomacy for science). Tavoitteena on paitsi parempi tiede, myös esimerkiksi kansallisen kilpailukykyyn parantaminen tukemalla kansainvälistä tiedettä ja hyödyntämällä sen saavutuksia.

Lisäksi tiede voi olla ulkopoliittikan väline, jolloin tiedettä hyödynnetään maiden välisten poliittisten ja taloudellisten jännitteiden purkamisessa (science for diplomacy). Näin tiede tasoittaa diplomatian tietä epäpoliittisella tai ideologioista vapaalla tiedeyhteistyöllä. Näkemys korostaa tiedettä osana maiden harjoittamaa

pehmeää valtaa (soft power) ja siten osa valtion pyrkimyksiä saavuttaa ulkopoliittisia tavoitteita ja rakentaa maasta myönteisiä käsityksiä.

Suomalainen Tiedeakatemia on mukana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan (VNTEAS) rahoittamassa selvityshankkeessa *Suomalaisen tiedediplomatian uudet toimintamallit ja käytännöt*. Hankkeessa selvitetään suomalaisen tiedediplomatian tilaa ja kehittämistarpeita. Tavoitteena on määritellä ja ajantasaisesti tiedediplomatian käsite kompleksisessa ja vahvasti keskinäisriippuvaisessa maailmassa, jossa niin sanotut viheliäiset ongelmat vaikuttavat niin globaalilta tasolta paikalliseen kuin yhdeltä politiikka-alueelta toiselle.

Hanke on tärkeä, sillä maailma on kohdannut suuria monimutkaisia haasteita. Ilmastomuutos, pandemiat, väestöliikkeet ja muut globaalit ongelmat vaativat tullaan ratkaistuksi kaiken pätevimmän tieteellisen tiedon ja sen sovittamisen sekä kansainväliseen että kansalliseen poliittiseen päätöksentekoon. Tässä tiedediplomatia on erityisessä roolissa. Tiede tarvitsee diplomatiaa ja diplomatia tiedettä.

Hanke on Tiedeakatemialle uusi avaus. Samalla Tiedeakatemia seuraa historiallista janaa, jonka alkupiste on perustamisaikojen dynaamisessa kansainvälisyydessä ja aktiivisessa yhteistyössä ulkoasiainhallinnon kanssa. Tiedediplomatian ja tiedeakatemioiden yhteys löytyy kuitenkin paljon kauempaa. Brittiläinen Royal Society perusti kansainvälisten asioiden sihteerin toimen vuonna 1723, lähes 60 vuotta ennen kuin Englannin hallitus nimitti ensimmäisen ulkoministerinsä.

Helsingissä 11.5.2020

Pekka Aula